

Wykład inauguracyjny
ks. prof. dr. hab. Władysława Majkowskiego SCJ

**50-LECIE WYŻSZEGO SEMINARIUM MISYJNEGO
W STADNIAKCH**

1. Wstęp

Rozszerzenie się Kościoła było jednoznacznie związane z nauczaniem. Sami apostołowie przeszli przez trening podczas trzyletniej publicznej działalności Chrystusa. Przekazywana wszystkim nierzadko w przypowieściach nauka była im dodatkowo tłumaczona („Wam dano poznać tajemnice królestwa niebieskiego...” – Mt 13,11). Nauka Chrystusa po Jego wniebowstąpieniu funkcjonowała w formie kerygmy – ustnego przekazu. Jej treść zawierała sześć obszarów wiedzy i moralności:

- Bóg jako miłość i jej objawy,
- rzeczywistość ludzkiego grzechu,
- odkupienie człowieka przez śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa,
- nawrócenie przez przyjęcie wiary,
- Duch Święty i Jego działanie w Kościele,
- Kościół jako wspólnota zbawionych.

Przez cały ten okres adepci funkcji biskupa, prezbitera czy diakona przygotowywali się przy fungującym biskupie czy księdzu. Ta forma przygotowania do stanu duchownego utrzymała się w Rzymie i w Galicji, jednak Synod w Vason (529 rok) polecał zakładać szkoły przyparafialne, żeby kształcić adeptów¹. Było to po części nawiązaniem do form kształce-

¹ Juliusz Odstępcza, pod koniec IV wieku „w 362 r. zabronił chrześcijanom wykładania pogańskich klasyków, by w ten sposób zmusić ich do wysyłania młodzieży do szkół pogańskich”. Zob. B. Kumor, *Historia Kościoła*, tom 1: *Starożytność chrześcijańska*, Lublin 1973, s. 137.

nia księży zapoczątkowanych przez św. Euzebiusza z Vercelli (+370 rok) i św. Augustyna z Tagasty. Polegały one na wspólnym życiu kandydatów do kapłaństwa pod przewodnictwem biskupa. W ramach tej formacji kształcono kandydatów w znajomości Pisma Świętego oraz zobowiązywano do pobożnych ćwiczeń.

Elementem chrześcijańskiego wychowania i przygotowania do pracy duszpasterskiej była organizowana działalność charytatywna. Dzieje Apostolskie opisują pierwsze lata funkcjonowania wspólnot wierzących. Jednak już w IV wieku działalność charytatywna miała bardziej zinstytucjonalizowaną formę. Dość powiedzieć, że wspólnoty chrześcijańskie miały szpitale, przytułki, hospicja. Instytucje te nazywano najpierw *xenodochium*, a następnie *hospitale*².

W VIII wieku większość diecezji posiadało przykatedralne szkoły; podobnie było z opactwami, które erygowały własne szkoły. W szkołach obowiązywały dwa poziomy nauczania: podstawowy – *trivium* i zaawansowany – *quadrivium*. Kształcenie duchowieństwa odbywało się na poziomie wyższym. Najbardziej znanymi tak kształcącymi placówkami były katedralne i przyklasztorne szkoły w Fuldzie, St. Gallen i Tours.

Jednym z pierwszych dokumentów odnoszących się do formacji kapłaństwa są uchwały Synodu Rzymskiego z 15 listopada 826 roku, z czasów papieża Eugeniusza II, które nakładały na wszystkich biskupów obowiązek przygotowania kandydatów do prezbiteratu, diakonatu i subdiakonatu. Przywołane zarządzenie zostało potwierdzone przez następny synod, za czasów papieża Leona IV, 20 kwietnia 853 roku.

Ta forma przygotowania do kapłaństwa okazała się niewystarczająca już w późnym średniowieczu. Stąd problem przygotowania do kapłaństwa był jednym z podstawowych, jakimi zajął się Sobór Trydencki. Instytucją do tego właściwą miało być seminarium. Zaslugą soboru było nade wszystko nałożenie na biskupów obowiązku posiadania własnego seminarium. Rozdział XVIII dekretu soborowego *Cum adolescentium aetas* stanowił konkretne zarządzenia w tej kwestii. I tak w zasadzie każda diecezja powinna posiadać własne seminarium; małe diecezje mogły mieć wspólne seminarium. Seminarium ma podlegać biskupowi: jego obowiązkiem jest

² Tamże, s. 243. Wielkie zasługi na tym polu miał św. Bazyli, który na przedmieściach Cezarei Kapadockiej założył kompleks charytatywny (372 rok).

powołanie, zorganizowanie placówki, troska o odpowiednią kadrę, wizytowanie. Obowiązkiem biskupa jest zabezpieczenie materialnych środków dla seminarium. Obowiązkiem biskupa jest też nadzór nad kadrą profesorską i podręcznikami, jakie mają stanowić pomoce dydaktyczne. Sobór podkreślał, że do seminariów powinni być przyjmowani tylko młodzieńcy, którzy posiadają odpowiednie zdolności i predyspozycje charakterologiczne, co daje podstawę do uzasadnionego oczekiwania, że będą dobrymi kapłanami³.

Soborowe polecenie było natychmiast realizowane na terenie Polski. Już w wieku Soboru Trydenckiego powstały seminaria: gnieźnieńskie, płockie, poznańskie, warmińskie, wileńskie, włocławskie i wrocławskie. Szczególnie wielkim zwolennikiem tworzenia tych instytucji był ks. kard. Stanisław Hozjusz. Świadomy jednak trudności, które stawały na drodze realizacji tego przedsięwzięcia w jego diecezji – diecezji warmińskiej⁴ – brak odpowiednich struktur, a szczególnie kadry nauczycielskiej, polecił utworzenie placówki zakonowi jezuitów. Był to okres bardzo dynamicznego rozwoju i działalności tego zakonu.

Z biegiem czasu w formację kapłanów włączyły się inne zakony. Jednym z nich byli misjonarze św. Wincentego à Paulo. Istniało przekonanie, że chociaż poziom prowadzonych przez nich seminariów był niższy od tych prowadzonych przez jezuitów, to jednak przewagą ich przygotowania był praktyczny jego wymiar.

³ O wadze przywiązywanej przez sobór, a później papieży do instytucji seminarium niech świadczy fakt, że kwestie seminaryjne weszły w zakres spraw, które były elementem sprawozdań biskupów *ad limina*. W 1725 roku Prosper Albertini, późniejszy papież Benedykt XIV, na polecenie papieża Benedykta XIII opracował instrukcję do sprawozdań *ad limina* dotyczącą seminariów. Zawierała ona siedem pytań. Dotyczyły one: liczby kleryków, poprawności kształcenia, *curriculum* studiów, posługi kleryków podczas nabożeństw w katedrze, sposobu zarządzania seminarium, odbywanych wizytacji i zabezpieczenia materialnego tej instytucji. Zob. Benedictus XIV, *De synodo dioecessana*, Moguntiae 1842, vol. III, p. 23.

⁴ Zważywszy na trudności związane z organizowaniem seminariów, okres seminaryjnej nauki ustalono na dwa lata. Trzeba nadto zaznaczyć, że poziom studiów był raczej niski, ponieważ sami kandydaci nie mieli odpowiedniego przygotowania do podjęcia studiów filozoficzno-teologicznych. Dopiero od początku XIX wieku zaczęto wydłużać okres studiów seminaryjnych do czterech lat, a pod koniec tego wieku do lat sześciu. Por. *Seminaria duchowne w Polsce*, w: *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 35-36, Warszawa 1912, s. 179.

2. W kierunku sercańskiego seminarium

Podobnie jak każda diecezja, również każdy zakon, a nawet każda prowincja zgromadzenia dąży do posiadania własnego seminarium. Racje tego są oczywiste. Jednak posiadanie takiej instytucji jest uwarunkowane wielorakimi czynnikami, takimi jak baza materialna, kadra profesorska, środki finansowe. Tych trudności doświadczali również nasi współbracia usiłujący założyć własne seminarium.

Jak wiadomo, pierwsi polscy sercanie przechodzili formację we Włoszech i we Francji. Natomiast po zakończeniu drugiej wojny światowej, z racji zaistniałych uwarunkowań, formacja ta musiała się odbywać w Polsce. Jednak z powodu braku własnych struktur w tym zakresie sercańscy klerycy zostali podzieleni na dwie grupy: jedna grupa kleryków chodziła na wykłady do ojców franciszkanów w Krakowie, a druga od września 1949 roku pobierała naukę w seminarium diecezjalnym w Tarnowie. Stało się to możliwe dzięki nabyciu domu w Tarnowie przy ul. Rogoyskiego⁵.

Sprawa studiów naszych alumnów skomplikowała się jeszcze bardziej, gdy władze komunistyczne zabrały dom w Płaszowie (1952 rok). Zaistniała konieczność znalezienia *locum* dla kleryków. Naprzeciw tej potrzebie wyszli ojcowie benedyktyni z Tyńca. Dzięki temu część kleryków zamieszkała w ich tyńskim domu i pobierała nauki u ojców dominikanów.

Formalnie Studium Teologiczne dla Prowincji Polskiej Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego zostało ustanowione uchwałą Rady Prowincjalnej z 20 maja 1956 roku, a erygowane 8 października tegoż roku przez ówczesnego prowincjała ks. Jana Bema SCJ. Siedzibą studium był płaszowski dom macierzysty⁶. Studium kierował trzyosobowy zespół: ks. Franciszek Solak SCJ – rektor, ks. Stanisław Nagy SCJ – prefekt, i ks. Adam Włoch SCJ – sekretarz. Pierwszy rok akademicki został zainaugurowany 8 października 1956 roku. Lokalizacja studium wkrótce okazała się krótkotrwała. Z ważnych powodów w 1960 roku przeniesiono je do Stadnik.

⁵ Pierwszym rektorem sercańskiego scholastykatu w Tarnowie został ks. Jan Bem SCJ.

⁶ Chodzi o najstarszą część domu. Por. *Dekret erekcyjny Studium Teologicznego z dnia 19 września 1956 r.*, Archiwum WSM Stadniki.

Nowym etapem w życiu Prowincji i krokiem w kierunku późniejszych nowych struktur było powołanie uchwałą Rady Prowincjalnej 14 września 1960 roku w Krakowie-Płaszowie Studium Filozoficznego. Formalnie erygował je 25 września tego samego roku ks. prowincjał Stanisław Sidelko SCJ⁷.

Pierwszym kierownikiem Studium Filozoficznego był ks. Wiktor Kubiś na SCJ. Kadre profesorską w większości stanowili wykładowcy spoza Zgromadzenia: wykłady prowadziło czterech jezuitów i jeden franciszkanin.

Pomimo braków kadrowych realizowany był program nakreślony przez Konstytucję apostolską *Sedes sapientiae*, *Ratio studiorum generalis* oraz tworzone w tym czasie *Ratio studiorum provincialis*. Studia trwały dwa lata, a liczba godzin wykładowych wynosiła około 24 tygodniowo. Przez płaszowskie studium filozoficzne przewinęło się 44 studentów⁸.

Prowadzenie dwóch ośrodków studiów było niepraktyczne, a niekiedy nawet uciążliwe. Niefunkcjonalność tego rodzaju struktury dotyczyła zarówno wymiaru samych studiów, jak i w nie mniejszej mierze wymiaru formacji do życia wspólnotowego. W takich okolicznościach dojrzewała myśl o połączeniu Studium Filozoficznego ze Studium Teologicznym z jego lokalizacją w Stadnikach.

3. Stadnickie Studium Filozoficzno-teologiczne

Lokalizację Studium Filozoficzno-teologicznego w Stadnikach poprzedziły dramatyczne wydarzenia, związane z domem stadnickim. Otóż powołując się na odpowiednie prawodawstwo, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie podjęło decyzję o zawieszeniu działalności domu zakonnego w Stadnikach⁹. W praktyce oznaczało to przejęcie budynku przez władze państwowe. Egzekucja tej decyzji miała miejsce 29 lipca 1954 roku. Została ona poprzedzona fikcyjną kontrolą lekarską, która oficjalnie miała zbadać warunki higieniczne, a w rzeczywistości chodziło o spenetrowanie domu¹⁰. W miejsce wyrzuconych siłą naszych współbraci

⁷ Por. *Dekret erekcyjny Studium Filozoficznego z dnia 16 września 1960 r.*, Archiwum WSM Stadniki.

⁸ Por. *Sprawozdanie z działalności Studium Filozoficznego za lata 1960-65*, Archiwum Studium Teologicznego 90/30/IX/65.

⁹ Decyzję podpisał Stanisław Gaudyn.

¹⁰ S. Kamiński, „Godziny próby” w *życiu i działalności polskich Sercanów w latach powojennych*, „Symposium” 1(2004), s. 87, 88.

sprowadzono wysiedlone z Ziemi Odzyskanych siostry zakonne, które były oskarżane o utrudnianie integracji tych ziem z Polską. W takiej sytuacji na nic zdał się protest przeciwko tej niesprawiedliwości wystosowany przez ówczesnego rektora domu stadnickiego ks. Stanisława Sidelkę SCJ¹¹. Na odzyskanie stadnickiego domu trzeba było czekać dwa lata i nastąpiło to po dojściu do władzy Władysława Gomułki w 1956 roku. W odzyskanym domu zorganizowano Małe Seminarium (1957 rok). Zważywszy jednak na niebezpieczeństwo ponownego zawłaszczenia przez władze państwowe domu w Stadnikach, przeniesiono do niego z Płaszowa Studium Teologiczne. Był to okres, kiedy po odwilży 1956 roku nastąpił powrót do otwartej represji Kościoła katolickiego.

Konkretnym wyrazem represjonowania Kościoła była chęć inwigilacji seminariów przez władze państwowe. Już w 1959 roku wicedyrektor do spraw wyznań w urzędowej notatce zapisał: „Wychowanie kandydatów do stanu duchownego i zakonnego w seminariach duchownych i nowicjatch odbywa się bez jakiegokolwiek wpływu władz państwowych na kierunek tego wychowania, przy prawie całkowitej ich izolacji od życia społecznego. Wychowany w ten sposób nowy narybek duchowieństwa rzymsko-katolickiego jest sfanatyzowany, ślepo wykonuje wytyczne swego kierownictwa i nie daje gwarancji lojalnej współpracy z władzami państwowymi”¹².

Połączenie Studium Teologicznego ze Studium Filozoficznym i umieszczenie go w Stadnikach zostało poprzedzone stosunkowo długim przygotowaniem. Natomiast okolicznością, która do tego skłoniła, była realna groźba ponownego zawłaszczenia domu stadnickiego przez władze komunistyczne. Lata 60. to okres wzmożonej walki władz komunistycznych z Kościołem. Znalazło to konkretny wyraz m.in. w kontroli seminariów, a następnie powoływaniu seminarzystów do wojska¹³. Opustoszałe seminaria tym łatwiej można było zagospodarować w inny sposób¹⁴. Ideę połączenia

¹¹ Tamże, s. 90.

¹² Cyt. za: A. Lesiński, *Służba wojskowa kleryków w PRL*, Olsztyn 1995, s. 75.

¹³ Historia poboru kleryków do wojska miała trzy okresy: 1959-1964 – okres rozproszenia kleryków w różnych jednostkach; drugi, 1965-1972, to okres funkcjonowania oddzielnych jednostek kleryckich (Gdańsk, Brzeg, Podjuchy, Bartoszyce); lata 1973-1980 to okres likwidowania kleryckich jednostek wojskowych. Zob. S. Kamiński, dz. cyt., s. 99.

¹⁴ Spośród sercańskich kleryków sześciu zostało powołanych do zasadniczej służby wojskowej: w 1965 roku Henryk Juszczyk, Zdzisław Kozioł, Jerzy Siwiec i Władysław Zięba; w 1966 roku Jan Krzysztof i Ryszard Miś.

studiów poparła również kuria generalna w powizytacyjnych wskazaniach, kanonicznej wizytacji generalnej, którą w Prowincji przeprowadził radny generalny ks. Augustyn Ruttens SCJ. Formalna decyzja w tym względzie została podjęta przez Radę Prowincjalną 28 sierpnia 1964 roku¹⁵.

Uroczysta inauguracja roku akademickiego 1964/1965 w połączonym Studium Filozoficzno-teologicznym miała miejsce 21 września 1964 roku¹⁶. Mszę świętą na inaugurację roku akademickiego sprawował bp Julian Groblicki. Łączna liczba studentów filozofii i teologii w pierwszym roku funkcjonowania studium wynosiła 38 osób¹⁷.

W pierwszych latach po połączeniu studia filozofii i teologii zachowały autonomię, co znalazło swój wyraz w niezależnych strukturach; studia miały m.in. odrębnych prefektów. Seminaryjne studia i formacja nowej jednostki realizowane były zgodnie z normami Konstytucji apostolskiej *Sedes sapientiae*. Z biegiem czasu wypracowano też konkretne reguły funkcjonowania studium: formy egzaminów, konferencje profesorskie czy dokumentację związaną z prowadzeniem seminarium. Studenci jednak, kończąc studia, nie uzyskiwali stopni naukowych; oficjalnie studia seminaryjne nie były uznawane za studia wyższe.

Nowa struktura, aczkolwiek bardziej funkcjonalna niż poprzednie, napotykała znaczne trudności. Pierwszą z nich była baza lokalowa. Nie było jeszcze łącznika pomiędzy przykościelnym domem a domem gospodarczym. Brakowało pokoi, a nade wszystko sal wykładowych. Między innymi z tego powodu klasy były łączone, a pokoje mieszkalne przeludnione. Drugim wielkim problemem pierwszych lat funkcjonowania stadnickiego seminarium był dowóz wykładowców spoza Zgromadzenia. Dojeżdżali oni z Krakowa i Tarnowa. Na 39 wykładowców 21 było dojeżdżających. Brakowało samochodów, a droga od Gdowa była wyboista. Inna trudność wiązała się z brakiem podręczników. W konsekwencji klerycy sami musieli przepisywać skrypty i je powielać. Ten sposób radzenia sobie był wielce

¹⁵ L. Poleszak, *Wyższe Seminarium Księży Sercanów w Stadnikach – historia i tezażniejszość*, „Symposium” 1(2004), s. 238.

¹⁶ Por. *Przemówienie rektora ks. Jana Strzałki*, „Rocznik Seminaryjny” nr 1(2001/2002), s. 14.

¹⁷ Por. *Sprawozdanie z organizacji Wyższego Seminarium Duchownego Księży Najświętszego Serca Jezusowego w roku szkolnym 1964/65*, Archiwum Studium Teologicznego 71/2/XII/64.

utrudniony, ponieważ brakowało papieru i wszystkich innych materiałów, a samo powielanie czegokolwiek było nielegalne, a zatem karalne.

4. Rektorzy seminarium

Od powstania sercańskiego Studium Filozoficzno-teologicznego w Stadnikach w 1964 roku było 10 rektorów, którzy mu przewodzili. Ksiądz A. Janczak SCJ sprawował ten urząd dwa razy, w latach 1964-1966 i 1978-1984. Oto lista rektorów uczelni:

ks. Adolf Janczak	1963-1966
ks. Józef Nawieśniak	1966-1969
ks. Adam Włoch	1969-1971
ks. Stanisław Jarzyna	1971-1978
ks. Adolf Janczak	1978-1984
ks. Czesław Konior	1984-1990
ks. Józef Wróbel	1990-1993
ks. Eugeniusz Ziemann	1993-1999
ks. Jan Strzałka	1999-2008
ks. Artur Sanecki	2008-2010
ks. Robert Ptak	2010-

5. Współpraca z Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie

Ogromnie ważnym momentem w historii Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach było zawarcie umowy z Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie. Miało to miejsce 23 września 1980 roku w 25-lecie istnienia stadnickiego seminarium. Mszy świętej inauguracyjnej przewodniczył ks. kard. Franciszek Macharski, a wykład inauguracyjny pt. *Chrześcijaństwo a kultura w ujęciu Jana Pawła II* wygłosił ówczesny dziekan Papieskiego Wydziału Teologicznego, ks. prof. dr hab. Marian Jaworski¹⁸.

¹⁸ Por. L. Poleszak, *Wyższe Seminarium...*, dz. cyt., s. 239.

Umowa ta wyprzedzała zalecenia Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki Katolickiej, które zmierzały do ugruntowania charakteru akademickiego studiów w wyższych seminariach duchownych w Polsce. Współpraca z Papieskim Wydziałem Teologicznym stwarza studentom seminarium możliwość uzyskania stopnia magistra teologii. Prace magisterskie są pisane na seminariach prowadzonych przez profesorów afiliowanego seminarium, a po zaakceptowaniu przez promotora są przedstawiane krakowskiej uczelni, która wyznacza swego recenzenta. Jeśli jest ocena pozytywna, kandydaci do stopnia magistra przystępują do egzaminu magisterskiego, a po jego zdaniu otrzymują stopień magistra teologii.

Pierwszą umowę afiliacyjną podpisano na 15 lat; jej przedłużenie na 10 lat nastąpiło w 1996 roku, a następne na kolejne 10 lat – w 2006 roku. Współpraca z krakowską uczelnią została jeszcze bardziej zacieśniona, kiedy ta ostatnia stała się Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II, a niektórzy nasi współbracia zostali jej pracownikami. W ramach tej współpracy seminarium może korzystać z pomocy kadry naukowej jednostki macierzystej oraz korzystać ze zbiorów bibliotecznych. Wyrazem współpracy jest też obecność przedstawicieli uniwersytetu na uroczystościach inauguracji roku akademickiego w seminarium.

6. Studia i formacja w Wyższym Seminarium Misyjnym w Stadnikach

Od samego początku istnienia seminariów formacja seminaryjna miała charakter wielowymiarowy: intelektualny, osobowościowy i pastoralny. Zwraca na to uwagę Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*. „Różnorakie przejawy życia seminaryjnego jako wspólnoty wychowującej służą formacji ludzkiej, duchowej, intelektualnej i duszpasterskiej przyszłych prezbiterów. Formacja ta ma wprawdzie wiele cech wspólnych z ludzką i chrześcijańską formacją wszystkich członków Kościoła, ale ma również specyficzne aspekty, treści i metody, wynikające z jej swobodnego celu, jakim jest przygotowanie do kapłaństwa”¹⁹.

¹⁹ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, p. 61.

Najłatwiejsza do określenia i zdefiniowania jest formacja intelektualna, ponieważ jest regulowana przez konkretne akty prawne i znajduje swój precyzyjny wyraz w *curriculum* seminaryjnych studiów. Pierwszy rodzaj regulacji to ogólnokrajowe regulacje w zakresie kształcenia seminaryjnego. Są nimi: *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, zatwierdzone przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego 26 sierpnia 1999 roku i *Ratio studiorum*. Te regulacje odnoszą się do wszystkich seminariów zarówno diecezjalnych, jak i zakonnych w Polsce; drugi rodzaj aktów prawnych to regulacje prawne poszczególnych instytutów. W przypadku stadnickiego seminarium to *Ratio formationis provincialis* oraz *Status Wykładowcy Wyższego Seminarium Misyjnego Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego*²⁰.

Studia seminaryjne trwają sześć lat i są podzielone na dwa etapy: studia filozoficzne i teologiczne. Niezależnie od tak przyjętego podziału *Ratio studiorum* kładzie jednak nacisk na ich integralność²¹. Trzon przedmiotów filozoficznych stanowią: historia filozofii, metafizyka, antropologia filozoficzna, filozofia przyrody, teoria poznania, etyka, teodycea. Przedmioty teologiczne podzielone są na kilka grup: **biblijno-patrologiczne** (historia i geografia biblijna, wprowadzenie do Pisma Świętego, egzegeza Starego Testamentu, egzegeza Nowego Testamentu, teologia biblijna, patrologia), **teologia systematyczna** (religiologia, teologia fundamentalna, teologia dogmatyczna, ekumenizm), **teologia moralna** (teologia moralna ogólna, teologia moralna szczegółowa, teologia duchowości, katolicka nauka społeczna), **historyczno-prawna** (historia Kościoła, prawo kanoniczne), **przedmioty pastoralne** (teologia pastoralna, muzyka kościelna, homiletyka, fonetyka pastoralna), **przedmioty pedagogiczno-katechetyczne** (psychologia pastoralna i katechetyka)²².

W ramach seminaryjnego studium teologii w seminarium stadnickim oferowane są seminaria naukowe z następujących dyscyplin: Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, teologia dogmatyczna, teologia moralna, teologia fundamentalna, teologia życia wewnętrznego, katolicka nauka

²⁰ *Status Wykładowcy Wyższego Seminarium Misyjnego Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego*, „Rocznik Seminaryjny” 1(2001/2002), s. 133-136.

²¹ *Ratio studiorum. Wybrane zagadnienia*, „Rocznik Seminaryjny” 1(2001/2002), s. 59.

²² Zob. *Program dydaktyczny*, „Rocznik Seminaryjny” 2(2002/2003), s. 89-153.

społeczna, historia Kościoła, historia sztuki sakralnej i prawo kanoniczne. Alumni mają możliwość pogłębiania znajomości języków obcych, uczestnicząc w lektoratach języków angielskiego i niemieckiego.

Formacja w seminarium ma też swój wymiar praktyczny. Obejmuje ona wymiar ogólnoludzki, pastoralny i zakonny. W ramach pierwszego alumn kształtuje swoją osobowość poczynając od przyswojenia sobie właściwych sposobów zachowań, mieszczących się w ramach *savoir-vivre'u* i *urbinitas sacerdotalis* poprzez właściwe sposoby społecznych zachowań aż po empatię. Potrzebę nabycia tej cechy podkreśla cytowana tu już adhortacja *Pastores dabo vobis*. Kapłan – czytamy w dokumencie – powinien być „uprzejmy, gościnny, szczerzy w słowach i intencjach, roztropny i dyskretny, wielkoduszny i gotowy do służby, zdolny utrzymywać otwarte i braterskie kontakty z innymi i nawiązywać je ze wszystkimi, zawsze gotów zrozumieć, przebaczyć i pocieszyć”²³. W ramach drugiego, pastoralnego wymiaru alumn uczy się „zasad i umiejętności wypełniania posługi nauczania Ludu Bożego, uświęcania i kierowania”²⁴, pełniąc określone posługi w Kościele: posługi lektora i akolity, diakona i prezbitera. Istotnym elementem tej formacji jest uchwycenie i zachowanie pewnej proporcji pomiędzy naukowymi wymiarami teologii a jej duszpasterskim charakterem²⁵.

Ważnym wymiarem świadectwa ewangelicznego kapłana i jego pastoralnego charakteru²⁶ powinien być ubogi styl życia. „Kapłani, za przykładem Chrystusa, który będąc bogatym stał się ubogim z miłości dla nas, winni uważać biednych i najsłabszych za powierzonych im w specjalny sposób oraz winni być zdolni do dawania świadectwa ubóstwu życiem prostym i surowym, będąc już przyzwyczajeni do hojnego rezygnowania z rzeczy zbytecznych”²⁷.

Ważnym elementem przygotowania seminaryjnego w seminarium zakonnym ogólnie, a seminarium stadnickim w szczególności jest przygotowanie do wieczystej profesji zakonnej, przez którą alumn na stałe wiąże się ze Zgromadzeniem. Jej sednem jest konsekracja zakonna i wspólnotowy charakter życia zakonnego z uwzględnieniem specyficznego charyzma-

²³ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, p. 43.

²⁴ KPK, kan. 225.

²⁵ Por. *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, s. 210.

²⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores...*, dz.cyt., p. 30.

²⁷ Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, p. 9.

tu każdego zakonu. Oznacza to, że „wychowanie i kształcenie zakonnych alumnów do kapłaństwa nie powinno się różnić od seminariów diecezjalnych odnośnie do formacji kapłańsko-duszpasterskiej. Odmienność i specyfika formacji zakonnych seminarzystów winna opierać się na właściwej duchowości instytutu i charyzmacie założyciela”²⁸.

Chociaż *Ratio formationis generalis* wylicza szereg części składowych sercańskiej formacji, to trzy wydają się najbardziej wyeksponowane: formacja do życia w miłości i wynagrodzenia, formacja misyjna i społeczno-charytatywna.

W ramach pierwszego wymiaru formacji sercanin ma nabyć świadomość i postawy miłości wynagradzającej, tak by owocowały one w jego życiu coraz głębszym zjednoczeniem z wynagradzającą obłacją Chrystusa. Doświadczenie miłosiernego Boga zaś ma być wzorem miłosierdzia okazywanego wszystkim ludziom, a zwłaszcza opuszczonym i ubogim²⁹.

Drugą specyfiką formacji sercańskiej jest formacja misyjna, która ma przygotować przyszłych misjonarzy *ad gentes*. Dokonuje się to w ramach studium misjologii, nade wszystko poprzez podtrzymywanie i propagowanie ducha misyjnego. Służy temu m.in. koło misyjne, którego istnienie jest ściśle związane z działalnością misyjną Zgromadzenia. Elementami działalności koła misyjnego są zarówno modlitewne zaangażowania, jak i praktyczny ich wymiar. Do pierwszych należą: piątkowe apele, Żywy Różaniec w intencji misjonarzy czy udział w corocznym czuwaniu misyjnym w Częstochowie. Praktyczny wymiar tych zaangażowań to: przygotowanie gazetki misyjnej, prowadzenie misyjnej korespondencji, prowadzenie misyjnej katechezy w okolicznych szkołach, pomoc w organizowaniu odbywających się w seminarium spotkań rodzin misjonarzy sercańskich, troska o Muzeum Misyjne i organizowanie materialnej pomocy dla misjonarzy.

Szczególną formą działalności koła misyjnego jest stworzenie Duchowego Patronatu Misyjnego w kooperacji z dwumiesięcznikiem „Wstań”. Celem Duchowego Patronatu Misyjnego jest stworzenie z zaangażowanych w modlitwę ludzi duchowego zaplecza dla polskich sercanów pracujących na misjach. Każdej osobie Duchowego Patronatu Misyjnego przydzielony

²⁸ C. Konior, *Seminarium duchowne zakonne i diecezjalne jako instytucja formacyjna osobowości alumna*, „Rocznik Seminaryjny” 5(2005/2006), s. 258.

²⁹ *Ratio formationis generalis*, p. 3.3.3.

jest jeden z krajów misyjnych bądź potrzebujących ewangelizacji, gdzie pracują sercanie: Kongo, RPA, Kamerun, Indonezja, Filipiny, Indie, Finlandia, Białoruś, Mołdawia czy Ukraina. Elementami zobowiązań członków tej grupy są codzienna modlitwa i ofiarowanie własnych, dobrowolnie przyjętych cierpień w intencji misji. Dla wzmocnienia więzi pomiędzy członkami Duchowego Patronatu Misyjnego dwa razy w miesiącu ofiarowana jest w ich intencjach msza święta, a we wtorki każdego tygodnia poleceni są oni w modlitwach Apelu Misyjnego. Obecnie Duchowy Patronat Misyjny liczy około 350 członków³⁰.

Trzecią specyfiką sercańskiej formacji jest formacja o charakterze społecznym. Dokonuje się ona w ramach studium socjologii i katolickiej nauki społecznej oraz konkretnych zaangażowań alumnów w działalność społeczno-charytatywną. Ta ostatnia realizowana jest w ramach seminaryjnego koła charytatywnego. Jego działalność ma dwa wymiary: duchowy – modlitwa w intencjach chorych i cierpiących, oraz konkretnych działań charytatywnych – czyli odwiedzanie chorych w Szpitalu Rejonowym w Myślenicach, Instytucie Pediatrii w Krakowie-Prokocimiu, Domu Dziecka w Jasieniu oraz parafii stadnickiej; członkowie koła organizują dla dzieci z domu dziecka mikołajki, przygotowują obchody Dnia Chorego.

Inną inicjatywą były kolonie dla dzieci z Kliniki Hematologii w Krakowie, organizowane w Stadnikach przy udziale seminarzystów. Inicjatorami tej akcji byli: ks. L. Szczepaniak SCJ, prof. J. Armata i dr W. Balwierz. Między 1992 a 1996 rokiem miało miejsce sześć takich kolonijnych turnusów; w 1997 roku urządzono kolonię harcerską³¹.

7. Wybrane rodzaje seminaryjnej działalności

a. Działalność grupy teatralnej

Jedną z form aktywności seminaryjnej była działalność grupy teatralnej. W repertuarze tej grupy znalazły się sztuki *Pokutnik z Osjaku* Romana Brandstaettera czy *Mord w katedrze* T. S. Eliota. Repertuar wystawianych sztuk był stopniowo wzbogacany i rozwijany, co było możliwe dzięki

³⁰ Por. G. Gąkiewicz, *Duchowi misjonarze*, „Wstań” 1(2004), s. 22-23.

³¹ Zob. L. Poleszak, *Wyższe Seminarium...*, dz cyt., s. 249.

znacznej liczbie alumnów. Najpierw pojawiły się w nim *Jaselka* na podstawie *Betlejem Polskiego* Lucjana Rydla, a później *Misterium Męki Pańskiej*. Ten ostatni spektakl, grany pod okiem Piotra Piecha, aktora Teatru Ludowego z Krakowa, cieszył się ogromnym powodzeniem. Dość powiedzieć, że w ciągu jednego Wielkiego Postu obejrzało go około 4000 widzów. Nadto na zaproszenie Muzeum Żup Krakowskich z Wieliczki *Misterium Męki Pańskiej* wystawione zostało również kilkakrotnie w Kopalni Soli w Wieliczce³².

b. Działalność wydawnicza

Seminaryjna działalność wydawnicza sięga swymi korzeniami do wczesnych lat 50., gdy zainicjowano publikację „Ecce Cor”. Było to w Tarnowie, gdzie grupa klerycka w 1951 roku wydała pierwszy numer tego periodyku. Niestety ten rodzaj działalności napotkał na szczególne trudności z racji ograniczeń i kontroli narzucanych przez władze państwowe okresu komunistycznego. Z tej racji nie mógł się on rozwinąć i wyjść poza krąg Prowincji. Dość powiedzieć, że pismo ukazało się w trzech egzemplarzach przepisanych na maszynie, i miało 16 stron o formacie 21x32 cm³³.

Dwumiesięcznik „Wstań”

Wielce trafioną seminaryjną inicjatywą wydawniczą okazał się periodyk przeznaczony dla chorych, po krótkim czasie zatytułowany „Wstań”. Sama idea tego czasopisma zrodziła się z kontaktów seminarzystów z chorymi w myślenickim szpitalu. Pierwszy egzemplarz periodyku jeszcze w formie listu skierowanego do chorych ukazał się na wiosnę w 1987 roku. Dwa lata później przemieniono go w dwumiesięcznik, nadając mu tytuł „Wstań”. Pod tym tytułem periodyk został zarejestrowany w Sądzie Wojewódzkim w Krakowie. Pierwszym redaktorem „Wstań” został ks. Józef Golonka SCJ. W następnych latach funkcję tę pełnili: ks. Jan

³² Por. R. Stachowski, *Misterium Męki Pańskiej w scenerii kopalni*, „Niedziela” 15(2004) z 11 kwietnia 2004 roku.

³³ Jednym z dokonań grupy redakcyjnej była publikacja albumu na 25-lecie pobytu sercanów w Polsce. Periodyk pojawił się jeszcze w latach 60., ale niestety na krótko.

Strzałka SCJ (1992-1994); ks. Tadeusz Michałek SCJ (1995-1999); ks. Jan Strzałka SCJ (1999-2008); ks. Artur Sanecki SCJ (2008-2010). Od 2010 roku redaktorem naczelnym „Wstań” jest ks. Robert Ptak SCJ.

Obecny nakład czasopisma to 5200 egzemplarzy. Zasadniczo jest ono rozprowadzane wśród prenumeratów, ale część egzemplarzy jest przekazywana darmowo, by wyjść naprzeciw tym, których na prenumeratę nie stać. Funkcjonuje też elektroniczna wersja „Wstań”: seminarium.scj.pl, zakładka: Czasopisma.

Związywanie tego rodzaju periodyku z seminarium nie jest przypadkowe. W zamyśle władz seminaryjnych ma on wymiar formacyjny. Zarówno bezpośredni kontakt z chorymi, jak i sama praca redakcyjna nad tekstami ma zaowocować w seminarzystach empatią ogólnie, a otwarciem się na ludzi cierpiących w szczególności.

Do dziś ukazało się 149 numerów pisma. W 2013 roku „Wstań” obchodzi 25-lecie.

Periodyk naukowy „Sympozjum”

Idea wydawania naukowego periodyku wyrosła w kontekście innej naukowej działalności seminarium, a mianowicie organizowanych konferencji naukowych. Trzy idee towarzyszyły tej decyzji: utrwalenie i zachowanie dorobku konferencji i zaprezentowanie go większemu gronu odbiorców oraz stworzenie naszym wykładowcom możliwości publikacji ich prac. Pierwszy numer „Sympozjum” ukazał się w 1997 roku. W tym samym roku zostało zarejestrowane przez Sąd Wojewódzki w Krakowie, Wydział I Cywilny, jako naukowy periodyk wydawany przez Wyższe Seminarium Misyjne Księża Sercanów w międzynarodowym systemie informacji o wydawnictwach ciągłych. „Sympozjum” zostało oznaczone symbolem ISSN 1429-558X. Pierwszym redaktorem naczelnym periodyku był ks. Eugeniusz Ziemann SCJ. Następnie funkcję tę pełnili ks. Zbigniew Morawiec SCJ, ks. Krzysztof Paluch SCJ i ks. Robert Ptak SCJ, który pełni ją obecnie.

Prezentowana w „Sympozjum” tematyka jest zróżnicowana tak, jak różne są tematy konferencji. Wiąże się ona jednak z ważnymi wydarzeniami, rocznicami lub jawiącymi się problemami. Ostatni numer „Sympozjum” był poświęcony 50. rocznicy ukazania się encykliki *Pacem in terris*. Do dziś ukazały się 24 numery czasopisma.

„Rocznik Seminaryjny”

Od 2001 roku w seminarium jest publikowany „Rocznik Seminaryjny”. Jest on pomyślany jako rodzaj informatora. Rocznik ukazuje się na początku nowego roku akademickiego i zawiera najważniejsze dane dotyczące struktury i funkcjonowania seminarium: skład personalny seminarium, listę wykładowców z informacją o ich dorobku i ich zaangażowaniach, program studiów, opis działalności akademickiej i pozaakademickiej minionego roku akademickiego. W rocznikach można odnaleźć ważniejsze dokumenty odnoszące się do struktury i funkcjonowania seminarium: *Program dydaktyczny*³⁴, *Regulamin uzyskania stopnia magistra teologii*³⁵ czy *Status Wykładowcy Wyższego Seminarium Misyjnego Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego*. „Rocznik Seminaryjny” do dziewiątego numeru zawierał też część naukową, w której mogli zamieszczać artykuły naukowe wszyscy, a w szczególności pracownicy dydaktyczni seminarium. Inicjatorem, pomysłodawcą i pierwszym redaktorem „Rocznika” był ks. Jan Strzałka SCJ. Kolejnymi redaktorami czasopisma byli ks. Robert Ptak SCJ i ks. Krzysztof Paluch SCJ. Od 2013 roku redaktorem naczelnym jest ks. Przemysław Bukowski SCJ. Do dziś ukazało się 12 numerów tego periodyku.

8. Wybrane aspekty zmian w stadnickim seminarium

Spośród wielu zmian, jakie zaszły czy zachodzą w seminarium stadnickim, dwie wydają się szczególnie warte podkreślenia: zmiana liczby alumnów, a w konsekwencji liczba wyświęcanych, i rozwój sercańskiej kadry dydaktycznej.

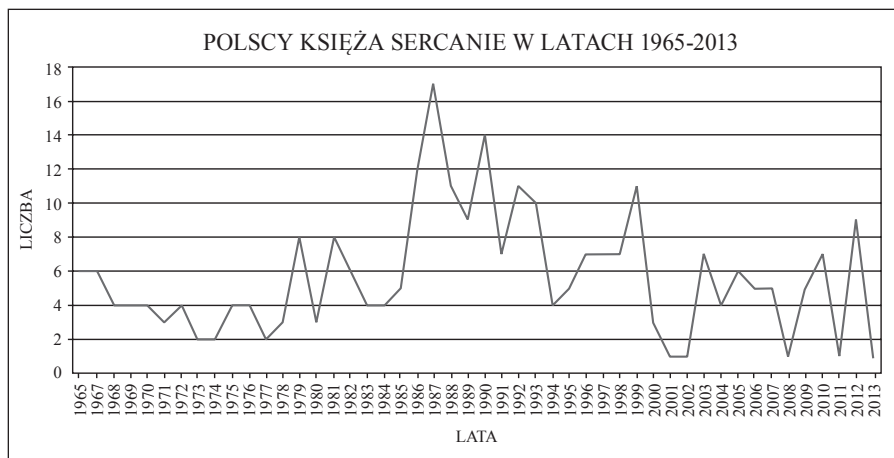
Gdy 50 lat temu rok akademicki 1964/1965 rozpoczynano, na wszystkich rocznikach było 38 studentów. W następnych latach liczba ta nieco zmalała i wynosiła mniej więcej 30. Ten stan rzeczy utrzymał się do 1975 roku, kiedy to liczba alumnów na nowo wzrosła do 38. W 1980 roku liczba alumnów osiągnęła wielkość 63, w 1983 – 83, by w 1984 roku osiągnąć swoje

³⁴ *Program dydaktyczny*, „Rocznik Seminaryjny” 2(2002/2003), s. 89-153.

³⁵ *Regulamin uzyskania stopnia magistra (PAT)*, „Rocznik seminaryjny” 2(2002/2003), s. 63-65.

apogeum – 96 alumnów. W latach 90. liczba alumnów w Stadnikach sięgała wielkości 45, ale już w 1998 roku alumnów było 33. Taka liczba utrzymywała się do 2007 roku, jednak już w 2010 roku liczba studentów spadła do 24; bieżący rok akademicki rozpoczyna 19 studentów.

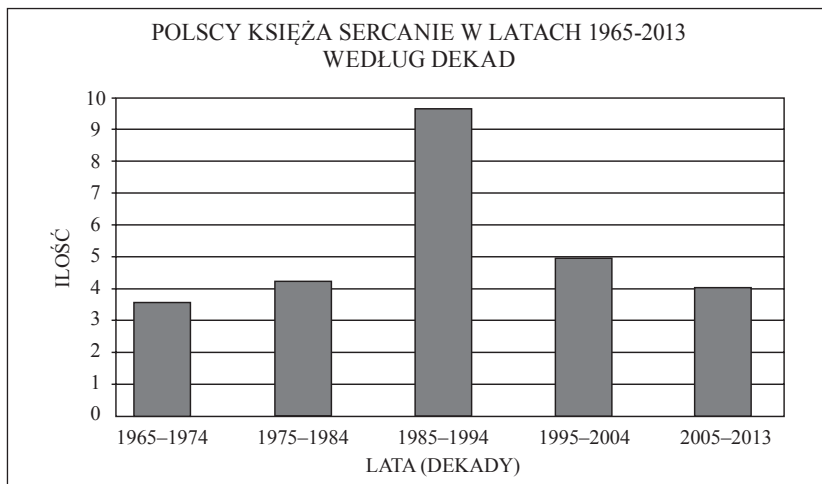
Liczba alumnów przełożyła się na liczbę kończących studia i wyświęconych na kapłanów w omawianym okresie. Wizualnie prezentują to wykresy 1. i 2.

Źródło: *Elenchus Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego*, Warszawa 2000, „Rocznik Seminaryjny” z lat 2001-2012; oprac. własne.

Jak wynika z wykresu 1. liczba neoprezbiterów w poszczególnych latach jest zróżnicowana. I tak na przykład bywa **bardzo niska**: jeden w latach: 2001, 2002, 2008, 2011, 2013; dwóch w latach: 1973, 1974, 1977; trzech w latach: 1971, 1978, 1980, 2000; **niska**: czterech w latach: 1968, 1969, 1970, 1972, 1975, 1976, 1983, 1984, 1994, 2004; **średnia**: pięciu: 1985, 1995, 2006, 2007, 2009; sześciu: 1965, 1967, 1982, 2005; **ponadprzeciętna**: siedmiu: 1991, 1996, 1997, 1998, 2003, 2010; ośmiu: 1979, 1981; dziewięciu: 1989, 2012; **wysoka**: dziesięciu w 1993; jedenastu: 1988, 1992, 1999; dwunastu w 1986; czternastu w 1990 roku. **Apogeum** liczby neoprezbiterów wynosi 17, a miało to miejsce w 1987 roku. Natomiast średnia neoprezbiterów całego tego okresu to wielkość niższa od sześciu.

Wykres 2. Neoprezbiterzy w dekadach

Źródło: jw.

Prezentowaną sytuację dobrze odzwierciedla wykres 2. Analizowany okres został podzielony na pięć dekad. Pierwsza dekada (1965-1974) to średnio najniższa liczba nowo wyświęconych; nieco wyższa średnia wypada w okresie 2005-2013; podobna, aczkolwiek nieco wyższa wielkość to średnia dekad 1975-1984 i 1995-2004. Od tych dekad jednoznacznie odbiega dekada 1985-1994 ze średnią neoprezbiterów 9,5.

Druga zmiana to dynamiczny przyrost sercańskiej kadry dydaktycznej. Gdy rozpoczynano studia filozoficzne w Płaszowie, żaden z sercańskich wykładowców nie posiadał stopnia doktora. W pierwszym roku akademickim sercańskiego Studium Filozoficzno-teologicznego w Stadnikach taki stopień miało trzech sercańskich wykładowców, a jeden był docentem. W 1971 roku tytuł profesora miał jeden z wykładowców, liczba doktorów zaś wzrosła do sześciu. W 1990 roku liczba tych ostatnich osiągnęła wielkość 11. W 2003 roku jeden wykładowca miał tytuł profesora, trzech było doktorami habilitowanymi, dziewięciu zaś miało stopień doktora. W bieżącym roku wśród sercańskich wykładowców jest siedmiu doktorów, czterech doktorów habilitowanych i dwóch profesorów tytularnych.

9. Przyszłość stadnickiego seminarium

W 50. rocznicę istnienia stadnickiego seminarium nie sposób nie zadać sobie pytania o przyszłość. Choć ta kwestia była poruszana już przy różnych okazjach, to nigdy nie została zrealizowana. Racje ku temu są różne: jedne natury ekonomicznej, inne typu praktycznego czy wreszcie fakt, że nasi dobroczyńcy na dobre wiążą sercańskie seminarium ze Stadnikami. Czynnikiem, który jednak może przesądzić o losach sercańskiego seminarium w Stadnikach może być brak powołań. Groźba ta jest całkiem realna. Zachodzące zmiany w tym względzie nie są korzystne, chociaż póki co nie dramatyczne. Trudno jednak przewidzieć, co stanie się za kilkanaście lat. Osobiście mam nadzieję, że naszej Prowincji nie spotka los Prowincji Holenderskiej, a seminarium stadnickiego los wielu seminariów zakonnych na Zachodzie.